

Sygn. akt: I ACa 127/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 czerwca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Bożena Wiklak
Sędziowie:	SA Małgorzata Stanek (spr.) SO del. Joanna Walentkiewicz - Witkowska
Protokolant:	stażysta Agata Józwiak

po rozpoznaniu w dniu 7 czerwca 2013 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **H. B.**

przeciwko **W. D. (1)**

o ochronę dóbr osobistych

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 23 listopada 2012 r. sygn. akt I C 366/12

1. oddala apelację;

2. zasądza od W. D. (1) na rzecz H. B. kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

I ACa 127/13

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 1 lutego 2012 roku H. B. wystąpił przeciwko W. D. (1) o zobowiązanie do złożenia stosownego oświadczenia woli zawierającego zgodę na ekshumację i ponowny pochówek zwłok jego zmarłej siostry A. B. na cmentarzu w B. i tym samym cofnięcia jego pisemnego sprzeciwu wobec wniosku złożonego w Państwowym Inspektoracie Sanitarnym w B. w dniu 27 września 2011 r. oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu pozwu powód podał, że jego żona a siostra pozwanego M. B. (1) zmarła w wyniku nagłej choroby w dniu 25 maja 2007 roku i z uwagi na konieczność pochowania jej w wymaganym czasie, najbliżsi krewni postanowili pochować zmarłą tymczasowo w grobie wcześniej zmarłych rodziców. Powód wskazał, że ustalił z krewnymi, iż w możliwie najkrótszym czasie po pogrzebie zakupi plac na tym samym cmentarzu i następnie dokona przeniesienia zwłok zmarłej na nowe miejsce. Powód podniósł ponadto, że zakupił plac, postawił pomnik w formie estetycznej, zawierający napisy o treści zgodnej z życzeniami zmarłej, a także uzyskał zgodę proboszcza parafii na przeniesienie ciała zmarłej do nowego grobu, stanowiącego grobowiec rodzinny, następnie wystąpił do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w B. z wnioskiem o wydanie zezwolenia na ekshumację zwłok. Podał, że nieoczekiwanie dla niego, pozwany — brat zmarłej — W. D. (1), złożył w Państwowym Powiatowym Inspektoracie Sanitarnym oświadczenie o niewyrażeniu zgody na ekshumację szczątków zmarłej siostry. Podał, iż sprzeciw pozwanego narusza prawa osobiste jego i jego dzieci, do pochowania zwłok zmarłej matki i żony, jak również wskazał, iż sprzeciw pozwanego jest sprzeczny z wyrażoną przed śmiercią wolą zmarłej do godnego i zgodnego z jej wolą pochówku, a przede wszystkim jest niezgodny z zasadami współżycia społecznego.

W odpowiedzi na pozew z dnia 22 marca 2012 roku W. D. (1) wniósł o oddalenie powództwa. Na uzasadnienie swojego stanowiska pozwany podniósł, iż jego zmarła siostra a żona powoda, została pochowana w grobie rodzinnym wraz z rodzicami Z. i C. D., a wolą rodziców było, ażeby do wspólnego grobu pochowano dziecko wraz z małżonkiem, które pierwsze umrze. Podał, iż ta wola była znana zmarłej siostrze A. i była ona oczywista i bezdyskusyjna. Wskazał również, iż powód nie informował rodziny zmarłej, że miejsce jej pochówku traktuje jako tymczasowe, jak również, że zakupił nowy plac na tym samym cmentarzu i postawił na nim nowy pomnik dla zmarłej. O fakcie istnienia nowego pomnika zmarłej siostry pozwany dowiedział się po 1 listopada 2011 roku od znajomych. Pozwany podniósł nadto, iż wolą zmarłej było pochowanie jej w grobie rodziców, a jedyną przyczyną postępowania powoda jest brak akceptacji rodziny dla nowego związku powoda.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Łodzi zobowiązał pozwanego W. D. (1) do złożenia oświadczenia woli o następującej treści: „wyrażam zgodę na ekshumację zwłok zmarłej w dniu (...)A. B. pochowanej na cmentarzu (...)w B. i na ponowny pochówek na tym cmentarzu w grobowcu rodzinnym położonym w kwaterze (...) grób nr(...)

Powyższy wyrok zapadł na podstawie następujących ustaleń faktycznych:

Żona powoda, a siostra pozwanego, A. B., zmarła (...)w wyniku nagłej choroby Z uwagi na nagłość śmierci została ona pochowana tymczasowo w grobie swoich rodziców na Cmentarzu w B.. Była to propozycja szwagierki powoda, na którą zgodził się zarówno powód, jego dzieci, jak i reszta rodziny. Jeszcze przed chorobą żony, będąc na spacerach, zmarła wyrażała swoją wolę pochowania jej razem z mężem na cmentarzu w B.. Zmarła wskazywała miejsce, w którym chciałaby być pochowana w przyszłości, jak również określała jak ma wyglądać pomnik na jej grobie. Zamiarem męża i dzieci zmarłej, jak również dalszych krewnych zmarłej, było stworzenie grobu rodziny B. i tam przeniesienie zwłok zmarłej. Po takich wspólnych i zgodnych ustaleniach, powód wraz z dziećmi mieli w planach poczynienie starań celem utworzenia grobu rodzinnego. Jednakże około półtora roku po śmierci A. B. pomiędzy powodem a pozwanym dochodziło do nieporozumień. Pozwany nie mógł zaakceptować faktu, że mąż jego zmarłej siostry, zaczął spotykać się z inną kobietą. Przed śmiercią A. B., pozwany był skonfliktowany ze swoją zmarłą siostrą, z powodu braku zgody siostry na pożyczanie mu samochodu. Jeszcze po śmierci siostry pozwany okazywał swoje pretensje z tego powodu. Nieporozumienia powstawały również na tle sprawowania opieki nad grobem, w którym obecnie spoczywa zmarła. Z uwagi na powstały konflikt, niejednokrotnie zdarzało się, że wiązanki i znicze ustawiane przez powoda i jego dzieci na grobie zmarłej były usuwane. Z uwagi na konflikt, powód i jego dzieci, niezręcznie czuli się w trakcie odwiedzin na cmentarzu czy w czasie procesji w Święto Wszystkich Zmarłych, kiedy przy grobie był obecny również pozwany Z uwagi na zaistniałą sytuację, jak również z uwagi na pierwotny zamysł, powód wraz z dziećmi zakupił odpowiednie miejsce na cmentarzu, następnie nagrobek z tablicą zgodny z wolą zmarłej i uzyskał zgodę Proboszcza Parafii na ekshumację i pochowanie zwłok. Następnie zwrócił się w dniu 20 września 2011 roku do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego z wnioskiem o wydanie zezwolenia na ekshumację zwłok zmarłej. Jednakże Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w dniu 30 września 2011 roku wydał postanowienie, w którym zawiesił postępowanie w sprawie

wydania zezwolenia na ekshumację zwłok A. B. do dnia 31 stycznia 2012 roku i wezwał powoda do wystąpienia do sądu powszechnego o zobowiązanie innych osób uprawnionych do ekshumacji zwłok zmarłej do złożenia stosownych oświadczeń woli. Na uzasadnienie swojego rozstrzygnięcia Inspektor podał, iż pozwany W. D. (1) (pozwany) złożył oświadczenie o niewyrażeniu zgody na ekshumację i że jest on w kręgu osób uprawnionych do pochowania, jak również ekshumacji zwłok.

W ocenie Sądu I instancji powództwo zasługuje na uwzględnienie.

Prawo pochowania zwłok osoby zmarłej (wraz z prawem do ekshumacji) oraz pamięć o niej stanowi dobro osobiste, chronione przepisami prawa cywilnego, a do ochrony dóbr osobistych powołany jest sąd powszechny. I taką podstawę prawną swoich roszczeń dochodzonych pozwem wskazał powód, powołując się na art. 23 i 24 k.c., które regulują ochronę dóbr osobistych. Zarówno orzecznictwo jak i doktryna prawa cywilnego zgodnie uznają, iż do kategorii praw osobistych, na gruncie niniejszej sprawy, zalicza się prawo najbliższych członków rodziny do pochowania osoby zmarłej i do kultu pamięci o niej. Z prawem tym związane są poszczególne uprawnienia, których zakres jest bardzo płynny. Między innymi należą do nich: prawo do pogrzebania zwłok, łącznie z ekshumacją, odbywania ceremonii religijnych, urządzenia grobu, opiekania się nim, okazywania pośmiertnego przywiązania, itp. (Adam Szpunar „O ochronie pamięci osoby zmarłej” Palestra 1978, nr 8, s. 29).

Zdaniem Sądu I instancji - w świetle zebranego w niniejszej sprawie materiału dowodowego - powód w przeważającej większości został pozbawiony tych uprawnień. W związku z powyższym, i w myśl przepisu art. 24 1 k.c., w razie dokonanego naruszenia dobra osobistego osoba pokrzywdzona może żądać, aby osoba która dopuściła się naruszenia dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków. Biorąc na grunt rozważań przedmiotową sprawę powód wniesionym pozwem dążył do złożenia przez pozwanego oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Wskazał, iż pozwany swoim sprzeciwem naruszył w sposób rażący prawa osobiste jego i jego dzieci, do pochowania zwłok zmarłej matki i żony, w miejscu przez nią wybranym. Wskazał również, iż ów sprzeciw naruszył również dobro osobiste zmarłej do czci i wizerunku i sprzeczny jest z jej wolą wyrażoną przed śmiercią. Wprawdzie powód zgodził się początkowo na pochowanie żony w grobowcu jej rodziców, ale traktował to jako rozwiązanie tymczasowe.

Sąd I instancji zauważył, że zarówno powód, jak i pozwany należą do kręgu osób, którym przysługuje prawo do pochowania zwłok zmarłej A. B. (wraz z prawem do ekshumacji) oraz do pamięci o niej. Prawo to jest dobrem osobistym, chronionym przepisami art. 23 i 24 k.c. w związku z art. 10 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 23, poz. 295).

Prawo osobiste do zmiany miejsca spoczynka zwłok jest prawem wspólnym wszystkich żyjących członków najbliższej rodziny zmarłego. Z istoty tej wspólności wynika, że do powyższej zmiany wymagana jest zgoda wszystkich uprawnionych. Jednakże nie oznacza to, że sprzeciw jednego lub niektórych członków rodziny, choćby większości, uniemożliwia w każdym wypadku zmianę zamierzoną przez pozostałych. Orzeczenie Sądu, mimo wyraźnej normy, może zastąpić brak jednomyślności (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 1966 roku, II CR 106/66, LEX 5977).

Odnosząc te rozważania do okoliczności faktycznych sprawy Sąd Okręgowy zauważył, że jej stan faktyczny dotyczy sporu między osobami, którym przysługuje prawo ekshumacji zwłok A. B., a mianowicie z jednej strony występuje mąż zmarłej — powód, który chce dokonać ekshumacji zwłok żony w celu przeniesienia ich do utworzonego grobu rodzinnego, z drugiej strony zgłaszający sprzeciw wobec wniosku powoda, brat zmarłej — pozwany. W takiej sytuacji uzasadnionym roszczeniem jest żądanie zobowiązania osoby sprzeciwiającej się ekshumacji do złożenia oświadczenia o wyrażeniu zgody na ekshumację. Wyrok uwzględniający powództwo zastępuje taką zgodę. Przesłanką odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych jest — stosownie do art. 24 k.c. — bezprawność działania sprawcy. I chodzi tu nie tylko o bezprawność w myśl obiektywnego pojęcia kodeksowego, czyli o działanie sprzeczne z prawem, ale również o działanie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, bez względu na winę sprawcy. Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem za bezprawne uważa się każde działanie naruszające dobro osobiste, jeżeli nie zachodzi żadna za szczególnych okoliczności usprawiedliwiających je, do których zalicza się: działanie w ramach porządku prawnego, wykonywanie prawa podmiotowego, zgodę pokrzywdzonego, działanie w obronie uzasadnionego interesu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 1989 roku, II CR 419/89, II CR 419/89, Lex 8996). Twierdząc, że dobra osobiste zostały naruszone, powód nie musi wykazywać bezprawności,

wobec domniemania ustanowionego w art. 24 1 k.c. To na pozwanym spoczywa obowiązek udowodnienia okoliczności przeciwnej, a mianowicie, że jego działania nie naruszały dóbr osobistych powoda i zmarłej.

W ocenie Sądu I instancji z dokonanych ustaleń faktycznych jednoznacznie wynika, że pozwany swoim działaniem, skutecznie uniemożliwił (poprzez złożony sprzeciw) realizowanie uprawnień przez powoda, a co za tym idzie naruszył dobro osobiste powoda do pochowania osoby zmarłej (w tym ekshumacji) i do kultu pamięci o niej. Pozwany, jako osoba uprawniona, nie wskazał żadnego skutecznego argumentu, któryby przemawiałby za uznaniem sprzeciwu za uzasadniony. Dla oceny nie są istotne argumenty powoływane przez pozwanego, iż powód po śmierci żony zaczął spotykać się z innymi kobietami. Fakt ten nie może naruszać uprawnień powoda, który dążył do realizacji woli zmarłej, poprzez poczynienie starań do pochowania jej w miejscu, w którym chciała spoczywać. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że kult pamięci osoby zmarłej poza uprawnieniem odnośnie co do sposobu i miejsca pochowania zwłok jest realizowany także później przez opiekę nad miejscem szczególnym, jakim jest grób, stanowiący materialny i postrzegalny wyraz pamięci o zmarłym. Grób to nie tylko miejsce pochówku, ale także miejsce wiecznego spoczynku, a dla osób wierzących miejsce oczekiwania, modlitwy, zadumy i kontemplacji, tworzący warunki do szczególnego rodzaju relacji emocjonalnej bliskich ze zmarłym (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2007 roku, II CSK 23 7/07, LEX 435453).

Zdaniem Sądu I instancji z zebranego materiału dowodowego w sprawie wynika, iż powód wraz ze swoimi dziećmi, został ograniczony w tym uprawnieniu, poprzez zachowanie pozwanego. Swoim zachowaniem pozwany - jak wykazano - niewątpliwie w znacznym stopniu ograniczył prawo podmiotowe powoda do kultu pamięci zmarłej żony. W tym stanie faktycznym pozwany naruszył dobra osobiste powoda, i tym samym został zobowiązany do złożenia stosownego oświadczenia odpowiedniej treści.

Apelację od tego wyroku wywiódł pozwany zaskarżając orzeczenie Sądu I instancji w całości i zarzucając:

1. naruszenie prawa materialnego a to art. 24 kc i 23 kc w zw. z art. 10 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych poprzez przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że odmowa zgody pozwanego na ekshumację zwłok A. B. naruszała zasady współżycia społecznego a tym samym stanowiła zachowanie bezprawne w sytuacji, gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie pozwala na wyciągnięcie takich wniosków a zachowanie pozwanego motywowane było jedynie ochroną miejsca wiecznego spoczynku siostry. Zdaniem strony pozwanej zachowania pozwanego nie można oceniać jako bezprawnego a zatem zachowanie pozwanego nie stanowiło naruszenia dóbr osobistych powoda;

2. naruszenie prawa procesowego, a to art. 328 2 k.p.c. w związku z 233 1 k.p.c. mającego oczywisty wpływ na wynik postępowania poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i

a) brak wykazania okoliczności wyjątkowych, szczególnych pozwalających na dokonanie ekshumacji. b) brak wykazania w uzasadnieniu orzeczenia jaką zasadę lub jakie zasady współżycia społecznego skutkującą naruszył pozwany, c) wadliwą ocenę zachowania pozwanego jako bezprawnego działania sprzecznego z zasadami współżycia społecznego, d) oparciu się przy ustaleniach odnośnie pochówku A. B., oraz jej woli pochówku na zeznaniach świadka I. D. (1), w sytuacji, gdy świadek ten w swoich zeznaniach podawał okoliczności przeciwne, e) pominięcie w ocenie dowodów zeznań świadka W. D. (2).

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę wyroku i oddalenie powództwa w całości i o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego od powoda na rzecz pozwanego według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny rozważył na nowo cały zebrany w sprawie materiał dowodowy i dokonał własnej oceny. Ustalenia poczynione przez Sąd Okręgowy są prawidłowe, stąd Sąd Apelacyjny przyjął je za własne.

Przed wszystkim należy się odnieść do zarzutów naruszenia prawa procesowego. Naruszenie przepisów postępowania wywierające wpływ na treść orzeczenia winno być poddane ocenie w pierwszej kolejności, ponieważ stosowanie prawa materialnego (tzw. subsumcja) polega na podstawianiu stanu faktycznego ustalonego przez sąd orzekający w miejsce hipotezy przepisu materialnoprawnego.

Chybiony jest zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c.

Naruszenie powyższego przepisu może mieć wpływ na wynik sprawy jedynie wyjątkowo, gdyż uzasadnienie jest sporządzane już po wydaniu i ogłoszeniu wyroku. Ów wpływ na rozstrzygnięcie może zachodzić w tych wyjątkowych sytuacjach, w których treść uzasadnienia wyroku uniemożliwia dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia (wyrok SN z 5.10.2005 r. I UK 49/5 Monitor Prawniczy 2006, nr 4 s. 214). Nie można uznać, że skarżony wyrok zawiera właśnie tego typu uchybienia, które uniemożliwiają dokonanie oceny wyводу Sądu pierwszej instancji.

Wbrew odmiennemu przekonaniu skarżącego Sąd I instancji dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych i trafnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Przyjmuje się, że granicę swobodnej oceny dowodów, w świetle art. 233 § 1 k.p.c. wyznaczają zasady logicznego rozumowania, nakaz opierania się na dowodach przeprowadzonych prawidłowo, z zachowaniem wymagań dotyczących źródeł dowodzenia oraz bezstronności, nakaz wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego, konieczność wskazania, na podstawie których dowodów dokonano ustaleń, a którym dowodom odmówiono wiarygodności i mocy. Tymczasem apelacja nie wskazuje, by Sąd pierwszej instancji dokonał oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego z naruszeniem wspomnianych zasad i nakazów.

Ponadto skuteczne postawienie zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie może sprowadzać się do zaprezentowania „alternatywnego” wobec ustalonego przez Sąd I instancji stanu faktycznego w wyniku dokonania subiektywnej oceny dowodów. Skarżący w części motywacyjnej apelacji zaprezentował swoją „wersję” stanu faktycznego kwestionując „nieprawdziwe” ustalenia faktyczne Sądu I instancji. Tak uzasadniony zarzut nie może odnieść zamierzonego skutku.

Odnosząc się do zarzutu dotyczącego zeznań świadka I. D. (2), należy podnieść, że ocena dowodu z zeznań tego świadka jest utrudniona z uwagi na lakoniczność zapisów w protokole rozprawy. Jednak z zeznań tych jednoznacznie wynika, że świadek wyraziła pragnienie, aby A. B. została pochowana zgodnie z jej wolą, a więc razem z mężem. Jednocześnie świadek wyjaśnia, że nie wyraziła zgody na ekshumację. Zważyć jednak należy, że świadek nie wniosła pisemnego sprzeciwu wobec wniosku powoda w przedmiocie ekshumacji. Z kolei zeznania świadka W. D. (3) nie dotyczą woli zmarłej A. B. co do miejsca pochówku, a jego relacja co do braku jakichkolwiek nieporozumień między krewnymi przy grobie rodzinnym, w którym spoczywa A. B., jest sprzeczna z zeznaniami innych świadków.

Nie są uzasadnione pozostałe zarzuty apelacji.

Podzielić należy stanowisko Sądu I instancji, że postępowanie pozwanego sprzeciwiającego się ekshumacji jest bezprawne.

W przepisie art. 24 § 1 k.c. ustanowione zostało domniemanie bezprawności naruszenia dobra osobistego (art. 23). Domniemanie to podlega obaleniu przez wykazanie uprawnienia do określonego działania. Kto zatem twierdzi, że naruszono jego dobro osobiste, nie musi wykazywać bezprawności. Ustawodawca posługuje się w art. 24 § 1 k.c. pojęciem bezprawności działania sprawcy w sensie obiektywnym. Oznacza to, iż samo przeświadczenie osoby, której wykazano naruszenie w publikacji dobra osobistego, że postawiony jej zarzut jest prawdziwy, nie powoduje odpadnięcia przesłanek do żądania przez pokrzywdzonego ochrony przewidzianej w tym przepisie. Bezprawność działania (zachowania się) należy pojmować w sensie obiektywnym bez włączania w jego treść elementu subiektywnego winy (por. orz. SN z dnia 6 grudnia 1967 r., II CR 318/67, GSIP 1968, nr 10, s. 2). Podstawą oceny jest

sprzeczność z normami prawa lub zasadami współżycia społecznego. Bezprawnym jest każde działanie naruszające dobro osobiste, jeżeli nie zachodzi żadna ze szczególnych okoliczności usprawiedliwiających takie działanie.

W okolicznościach faktycznych rozpoznawanej sprawy nie ulega wątpliwości, że sprzeciw pozwanego wobec planów powoda jest bezprawny. Pozwany nie zaprezentował zasługujących na aprobatę przyczyn zgłoszenia sprzeciwu.

Nie znajduje oparcia w dowodach twierdzenie pozwanego, że składając sprzeciw w sprawie ekshumacji kierował się ostatnią wolą siostry, która jest dla niego „świętością”, tak samo jak przytoczenie przez pozwanego rzekomej wypowiedzi J. K. o „paranoicznym” pomyśle powoda w sprawie ekshumacji.

Z zeznań P. B. – syna powoda i A. B. wynika, że wolą zmarłej było pochowanie na cmentarzu w B. w „swoim grobie rodzinnym”, natomiast córka powoda i A. J. K. zeznała, że „kiedy chodziliśmy po cmentarzu, mówiła, że chce leżeć z tatą”, a M. B. (2) – „mama zawsze chciała leżeć z tatą”, „chciała leżeć w B.”.

Niezależnie od tego postępowanie pozwanego ogranicza mężowi zmarłej A. B. i jej dzieciom prawo do kultywowania pamięci zmarłej, chociażby poprzez decydowanie o wyborze rodzaju zniczy czy kwiatów na grobie rodziny D., co wynika jednoznacznie z ustaleń faktycznych. Dowody zebrane w sprawie potwierdzają istnienie konfliktu pomiędzy stronami, co z pewnością zakłóca wspólne uczestniczenie w uroczystościach na cmentarzu w dniu 1 listopada. Nie można się wobec tego zgodzić z argumentami apelującego, że „prawo do opieki nad grobem ani też pielęgnowanie więzi uczuciowej ze zmarłą A. B. nie są w żaden sposób ograniczane ani powodowi ani jego dzieciom”.

Nie bez znaczenia jest fakt, że nikt inny z grona członków rodziny zmarłej nie zgłosił pisemnego sprzeciwu wobec wniosku powoda o ekshumację i przeniesienie ciała A. B. do nowego grobu.

Podkreślenia wymaga, że pozwany w trakcie mediacji wyrażał zgodę na przeniesienie szczątków A. B. do grobu na cmentarzu w Ł., co jego zdaniem „zapobiegnie zadrażnieniom i umożliwi powodowi i jego dzieciom opiekę nad grobem”. Wydaje się więc, że problemem dla pozwanego nie jest kwestia spełnienia ostatniej woli zmarłej, ale usytuowanie grobu urządzonego przez powoda na tym samym cmentarzu, gdzie znajduje się obecne miejsce pochówku A. B.. Nie sposób wobec tego zgodzić się z tezą apelacji, iż „zachowanie pozwanego motywowane było jedynie ochroną miejsca wiecznego spoczynku siostry”.

Warto również odnotować, że pozwany przesłuchany w charakterze strony skupił się głównie na ocenie zachowania powoda po śmierci żony, a mianowicie na kontaktach powoda z inną kobietą i zaniedbywaniu przez niego dzieci. Wyraźnie stwierdził: „siostra nie mogła przeżyć, że takie rzeczy u nas w rodzinie mogą się dziać”.

Wszystkie powyższe okoliczności wskazują na to, że pozwany czyni użytek z przysługującego mu prawa osobistego – kultu pamięci zmarłych, w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, co nie zasługuje na ochronę prawną. Sprzeciw wobec wniosku powoda wynika z osobistego konfliktu z powodem, a nie z chęci ochrony miejsca wiecznego spoczynku siostry. Pozwany poza tym nie zaprzecza, że nie zajmuje się pielęgnacją grobu rodziny D., czyni to świadek I. D. (2).

Zgodzić się należy z argumentem powoda, że pozwany, który przed śmiercią A. B. nie był z nią w najlepszych stosunkach, chciałby jednoosobowo decydować o tym, gdzie mają spoczywać jej szczątki.

Z tych wszystkich względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono z mocy art. 98 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. i § 11 ust. 1 pkt. 2 oraz § 13 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U.02.163.1348).